

FIETSEN DOOR DE SCHERMERPOLDER

POLDEREN!

Kees en Ineke Bregman reizen al ruim 40 jaar met caravan of camper door Europa. Voor CamperReisMagazine zoeken ze een camperplaats in Nederland om van daaruit een rondje te fietsen langs interessante plekjes.

Een paar honderd jaar geleden bestond Noord-Holland vooral uit water. En nu? Overal polders, wáár je ook kijkt! We fietsen tussen de molens van de Schermer over land waar vroeger zee was. Een puur Hollands tochtje.

De provincie Noord-Holland is sinds de Middeleeuwen totaal veranderd. Op oude kaarten zie je daar overal water met slechts af en toe een lapje grond. Nu is het precies andersom. Vanaf het begin van de 17e eeuw ging men voortvarend polderen en werd de ene na de andere waterplas drooggemalen. Dat betekende het einde van de vele overstromingen en daarmee ook vruchtbaar land voor de boeren. Die konden hun kaas nu over land snel naar de markt in Alkmaar brengen. Eerst was het de Beemster die in 1612 werd drooggelegd. Daarna volgden de Purmer (1622), de Heerhugowaard (1625), de Wormer (1626), de Schermer (1635) en in 1643 het Starnmeer. Denk je eens in: waar voorheen nog schepen bij stormwind massaal vergingen, was in amper 30 jaar een hele zee vervangen door land. En dat allemaal door onze koene poldermakers, aangevoerd door ingenieur Jan Adriaanszoon Leeghwater. Geen wonder dat dit Hollandse polderen een werkwoord werd waar we onze politieke besluiten naar hebben vernoemd. Polderen maakte ons wereldberoemd, zowel letterlijk als figuurlijk. Natuurlijk zijn er (vooral Amerikaanse) toeristen die zich niet echt gemakkelijk voelen als je in een dorp als Graft of De Rijp vertelt dat ze hier ruim vier meter onder de zeespiegel lopen. Ze zijn allemaal op zoek naar de plaats uit dat malle verhaal van Hansje Brinker met zijn vingertje in de dijk. In het oude Disney-filmpje spreekt het arme kind trouwens nog Duits ook...

Stadhuis van Graft

MUSEUMMOLEN SCHERMERHORN

De museummolen is een van de elf overgebleven molens die de Schermer droogmaalden. Hij is nog steeds vol in bedrijf. Deze achtkantige bovekruijer is een ontwerp van Jan Adriaanszoon Leeghwater. Adres: Noordervaart 2, Schermerhorn. Info: www.museummolen.nl

1. Langzaam fietsen door Grootchermer
2. Molendijk bij Schermerhorn
3. Originele brandspuit van Jan van der Heijden in het stadhuis van De Rijk
4. Molendijk bij Schermerhorn
5. Twee haringen in het stadswapen van De Rijk
6. Door de koolvelden bij Oterleek

WATERMANAGEMENT

Waarom kozen we de Schermer voor ons fietsrondje? Die andere Noord-Hollandse polders hebben immers dezelfde fraaie vergezichten. Maar dit tochtje door de Schermer is een eerbetoon aan ingenieur Leeghwater, die het allemaal voor elkaar kreeg. Hij was een kind van de Schermer of het Schermeer, zoals het hier ooit heette: een flinke plas water van 4.726 hectare. Even een lesje voor de huidige watermanagers: in 1633 ging de eerste spade voor de dijk de klei in, de laatste schep volgde in 1635, en twee jaar later was de eerste karakteristieke Noord-Hollandse stolpboerderij op het nieuwe land al in bedrijf. En dat allemaal met pure mankracht, zonder machines en zonder budgetoverschrijding. Dat is nog eens watermanagement. Voor het droogmalen zelf werden maar liefst 52 molens ingezet. Om de nieuwe polder droog te houden, moesten de meeste molens daarna ook flink dóór blijven malen. Hoewel ze rond 1900 hier en daar door stoomgemalen werden vervangen bleef men in de Schermer de windmolens trouw. Die zet je immers direct aan of weer stil wanneer het waterpeil dat vraagt. Het opstarten of op stoom houden van zo'n stoomgemaal vergde veel meer tijd en geld. Met de komst van het elektrische gemaal was ook dat bezwaar weg, en werden veel molens alsnog gesloopt. In de Schermer zijn er nog 11 over, maar ze zijn wel allemaal 'maalvaardig'. En af en toe is hun hulp nog broodnodig ook. Nee meneer de toerist, zo'n draaiende molen is nu eens geen folklore die we speciaal voor jullie even aan zetten.

OUDE HOUT EN SMEEROLIE

Vanuit de noordwestpunt van de Schermerpolder bij Alkmaar kiezen we een fietsrondje met de klok mee. Eerst steken we het Noord-Hollands kanaal over en fietsen oostwaarts richting Oterleek en Ursem. Een heerlijk slingerend dijkweggetje om in de stemming te komen. Hier zijn veel molens gesloopt toen de elektrische gemalen Wilhelmina en Emma het meeste pompwerk kwamen overnemen. Maar er staan gelukkig nog veel klassieke molens met hun draaiende wieken ons welkom te zwaaien. We zetten de fiets even neer bij het dorp Schermerhorn. Dit is de Eilandspolder, een beschermd natuurgebied dat voor een kwart uit water bestaat. Daar staat ook nog het enige overgebleven karakteristieke tuindershuisje, nu bekend als het 'Kleinste Huisje van Schermerhorn'. Binnen krijg je een idee hoe de bewoners (vaak met acht of meer kinderen!) letterlijk op elkaar leefden. Maar we zijn hier vooral voor de museummolen van de Schermer, en een kijkje in een werkende molen willen we niet missen. Binnen overheerst de lucht van oud hout en smeerolie. Het piepende en draaiende mechaniek zorgt voor een kabaal van jewelste en je moet goed uitkijken waar je loopt op de steile trappetjes, maar echt, dit is onvergetelijk. Om de paar seconden wordt het uitzicht naar buiten verstoord door een voorbij-zoevende wiek. Zo Hollands, zo mooi. Eigenlijk moet elk kind in dit land een 'Molendag' in z'n opvoeding hebben.

FORT BIJ SPIJKERBOOR

Een mooi bewaard fort dat als onderdeel van de Stelling van Amsterdam de noordelijke flank van de stad moest bewaken. Rondleidingen door het fort naar de geschutstoren.

Adres: Westdijk 46, Westbeemster (bij Spijkerboor). Kijk voor openingsdagen www.natuurmonumenten.nl.

GEWILDE TROUWLOCATIE

Laten we niet meer zeuren over molens en de overlast van toeristen, want vergeleken met Kinderdijk en de Zaanse Schans valt het in de Schermer reuze mee. Dat geldt ook voor leuke stadjes als Graft en De Rijp. Graft profiteerde het eerst van de nieuwe welvaart die de polders brachten, getuige het fraaie renaissance stadhuis uit 1613. Na het kleinste huisje van Schermerhorn wilden ze hier niet achterblijven en vinden we in Graft het kleinste snoepwinkeltje. Van heel Nederland nog wel! Op een vloeroppervlakte van 5,4 m² kun je er letterlijk je kont niet keren, en als dat uiteindelijk wel lukt sta je weer buiten. Het aangrenzende De Rijp moest natuurlijk ook zijn nieuwe welvaart tonen en zo verrees in 1630 ook hier een fraai raadhuis in dezelfde bouwstijl, met onder het bordes de ingang naar de waag. De architect was dezelfde man als die van de waterwerken en de molens: Jan Leeghwater. De fraaie raadszaal op de eerste verdieping is erg populair als trouwlocatie en daaronder zit de VVV met een klein museum. Daar staat bijvoorbeeld een van de eerste brandspuiten die Jan van der Heijden met zijn broer Nicolaas bouwde. Hun uitvinding staat aan de basis van een brandblussysteem dat nog steeds wereldwijd wordt toegepast. De laatgotische Hervormde kerk uit 1655 met zijn 23 prachtige gebrandschilderde ramen waakt over het pleintje met het intieme klapbruggetje, en voor het stadhuis doet de ijscoman met zijn terras goede zaken. Geen langskomende fietser die hier niet even pauze houdt. Hoe sfeervol wil je het hebben?

2

3

4

5

6

POLDERMUSEUM HET OUDE GEMAAL, HEERHUGOWAARD

Educatief museum in een voormalig poldergemaal op het diepste punt van de polder Heerhugowaard (390 cm onder NAP).

Het oudste deel is uit 1877. Gezellig buitenterras.

Adres: Huijgendijk 17, Heerhugowaard.

Info: www.poldermuseumheerhugowaard.nl

7

8

9

10

A ANZIEN EN WELVAART

Je kunt je nauwelijks voorstellen dat de bewoners van deze waterrijke poldergronden ooit hun karige boterham verdienden met haringvissen. Dat wordt gesymboliseerd in het stadswapen van De Rijp. Boven de ingang van het stadhuis hangt een wapenschild met twee gekroonde haringen. Ze draaiden hier ook hun hand niet om voor een maatje groter: gewoon een half jaartje van huis om in de poolzee walvissen te vangen. De karige boterham werd zelfs een goed belegde, toen men meelifte met Amsterdam aan het begin van de Gouden Eeuw. Dus trokken zowel Graft als De Rijp rijke kooplui aan, en ook nieuwe beroepen als reders, kuipers en touwslagers. Dat verleden werd beloond met een koninklijk bezoek tijdens de eerste 'Koningsdag - nieuwe stijl' op 26 april 2014. Willem-Alexander en Maxima werden in De Rijp onthaald alsof we zojuist de Spanjaarden hadden verslagen.

7. Stadhuis van De Rijp
8. Stadhuis en ophaalbrug in De Rijp
9. Het pleintje voor het stadhuis van De Rijp, met links een deel van de kerk
10. Graft
11. Interieur van de museummolen. Het ruikt er naar oud hout en smeerolie.

11

DUBBELLOOPS KANON

Over veldslagen gesproken: even buiten De Rijp bezoeken we het grote fort Spijkerboor. Een enorm bastion met een vervaarlijk dubbelloops kanon erop. Het fort was ooit onderdeel van de noordelijke flank van de Stelling van Amsterdam, en voor zover ik weet het enige fort met twee verdiepingen. Tegenwoordig valt het onder Natuurmonumenten, en om het te kunnen onderhouden worden er allerlei evenementen georganiseerd. Een gewone rondleiding door het fort en uitleg over het grote geschut kan ook. Spijkerboor is het meest zuidelijke punt van ons fietsrondje. We rijden een klein stukje terug naar de dijkweg tussen de Grafterpolder en de Starnmeerpolder en vervolgen onze weg westwaarts. Via Oost-Graftdijk en West-Graftdijk rijden we langs het water van de Vinkenhop en het dorp Driehuizen weer terug naar Alkmaar. En meteen door naar een terrasje, natuurlijk. Na al die draaiende molens hebben we even behoefte aan een stevige stoel en een koel glaasje. En een toast op meneer Leeghwater, voor al dat moois dat we onderweg zagen.

ONZE FIETSRUTE:

Start bij de brug over het Noord-Hollands Kanaal bij Oudorp (oostelijk van Alkmaar). Volg fietsknooppunten 51 - 17 - 52 - 02 (Ursem) - 01 - 27 (Museummolen Schermerhorn) - 82 - 62 (Graft) - 61 (De Rijp) - 60 - 59 (fort Spijkerboor) - 60 - 58 - 80 (Driehuizen) - 81 - 77 - 78 - 50 (Alkmaar). Afstand circa 46 km.

UITVINDER LEEGHWATER

Jan Adriaanszoon Leeghwater werd in 1575 geboren op 't Schermereylandt, vlak bij De Rijk. Hij zag zijn ouders buffelen tegen de wind, het water en de zompige kleibodem. 'Dat kan anders,' bedacht hij al op jonge leeftijd. De naam Leeghwater heeft hij overigens zelf verzonnen. In die tijd hadden de meeste mensen immers nog geen achternaam. Toen hij in 1605 octrooi aanvraag voor de eerste werkende duikerklok, gaf hij de naam Leegwater op, toen nog zonder de chique 'h'. Na dit octrooi volgden vele andere. Het hielp dat zijn vader timmerman was en hem het vak leerde. Jan had dus een goed voorbeeld bij het in elkaar knutselen van zijn ideeën. Bij de drooglegging van de Beemsterpolder kreeg hij de leiding. Hij tekende en bouwde de achtkantige bovenkruisers die dit huzarenstukje in recordtijd volbrach-

ten. Met dit type molen kon je de wieken snel in de wind zetten. Leeghwater was ook een verdienstelijk architect. Het raadhuis van zijn eigen stad De Rijk is ontegenzeggelijk een fraai gebouw. Handig was dat de begane grond onder het bordes was ingericht als waag voor de boeren die naar de Alkmaarse markt gingen. Kort voor zijn dood in 1650 ontwierp Leeghwater een plan voor het droogleggen van de Haarlemmermeer. Deze binnensee werd na elke storm steeds groter, en kreeg niet voor niets de bijnaam 'Waterwolf'. Pas in 1852 werd hij eindelijk drooggemalen, ruim twee eeuwen later. Een van de drie gemalen is nog in bedrijf: 'Gemaal De Leeghwater'. Een postuum eerbetoon voor een opmerkelijke polde-
raar.

CAMPERINFO

CAMPERPLAATS

CAMPING

GOLF

Graft

Camping Tuinderij Welgelegen, Stadhuisstraat 24a.

GPS: N 52.562377° E 4.832994°

Open: april t/m sept.

Prijs: Camper incl. 2 pers. op verharde grond: € 17,50 p.n. Stroom € 2,00.

Honden niet toegestaan.

Achter het stadhuis van Graft voert een pad naar camping Welgelegen. Op het terrein van 3 hectare is ook een biologische groentekwekerij. In het winkeltje zijn onbespoten groenten van eigen grond te koop. Er zijn vijf kleine kampeerveldjes. Veel plaatsen liggen aan het water en je kunt met je (huur)kano zo het natuurgebied Eilandspolder in varen. Naar Alkmaar is het 15 km. Gratis Wifi.

www.campingtuinderijwelgelegen.nl

Andere geschikte campings/camperplaatsen langs of vlak bij de fietsroute zijn:

- Minicamping De Boekel in Akersloot,
- Camping Natuurlijk Genoegen in Driehuizen,
- Boerencamping Zwaansmeerpolder bij Uitgeest
- Camperplaats van Fam. Stoop in De Rijk, Zuidijk 34. GPS: N 52.54798° E 4.83471°
- Aan de oostkant van Alkmaar is camperpark Alkmaar ook een optie.

